

ГРЕБЕНИКА.

НАРОДНІ РЕМЕСЛА СУМЩИНИ

У північній частині Сумщини - Поліссі - ще з кінця XVII - початку XVIII століття займалися виготовленням гутного скла, оскільки землеробство тут прибутку давало мало. Гутами називали печі та будівлі, в яких вільно, без форм видувалося скло, обробка якого закінчувалася в гарячому вигляді. Гути будувалися у місцевостях з піщаним ґрунтом, бо зола та пісок складали основу скломаси, до якої додавалися селітра й крейда.

Виготовляли в гутах переважно посуд: сулії, барильця, кухлі, глечики, фляги, чарки, плесканки, кварта, а також аптекарський посуд та фігурні посудини у вигляді птахів, тварин (ведмедів, баранів). Такий посуд вважався святковим і мав інколи ритуальне призначення. Його прикрашали наліпками, стрічками, джгутиками, печатками. Привертати увагу вони й кольором: жовтим, блакитним, синім, темно-фіолетовим, що інколи поєднувався з окремими деталями безколірного скла.

Наприкінці XIX століття гутництво, не витримуючи конкуренції з крупними капіталістичними виробництвами, поступово згасло.

До сьогоднішнього дня зберігаються вироби старих майстрів-гутників, їх можна побачити у відділі декоративного мистецтва Сумського художнього музею. На Сумщині до цього часу залишилося багато сіл, що зберегли назви, пов'язані з виробництвом скла: Гутка Глухівського й Гутка Ямпільського районів, Стара Гута Серединобудського, Гути Конотопського й Гутище Кролевецького районів. Були гути не лише в Поліссі, але й в Лебединському, Охтирському районах Сумщини. На жаль, сьогодні гутництво в нашій країні не відновлюється, хоч є сировина.

Ще один відомий далеко за межами нашої держави народний промисел - кролевецьке художнє ткацтво. У м. Кролевець та навколишніх селах майстри ткали на спеціальних (ручних) верстатах надзвичайної краси яскраві рушники в техніці перебору. На білому тлі червоними нитками ткалися орнаментальні узорі. Пізніше, в кінці XIX - на початку XX ст., інколи на червоному тлі узорі виконувались білими нитками. Сировина використовувалася місцева - льон та коноплі, а червону бавовняну нитку підткання, що фарбувалася рослинним барвником, мареною, привозили з Москви, Туреччини, Середньої Азії.

У XVIII ст. цех кролевецьких ткачів, що налічував близько ста чоловік (безземельних селян), вважався одним із найкрупніших в Україні. Тут широко використовувалася наймана, а часто й дитяча праця.

У кінці XIX - на початку XX ст. продукція промислу продавалася на всіх великих ярмарках України та Росії, а також на Лондонських, Бельгійських, Паризьких та інших міжнародних торгових форумах.

Відомі кролевецькі рушники прикрашали інтер'єри селянських хат, відігравали певну роль у різних обрядах і звичаях українців: весіллях, похоронах, проводах. У давніх кролевецьких рушниках часто можна зустріти двоногового орла з короною (герб Російської імперії), можливо, колись виконаного на

замовлення. У майстринь він виступав не як символ, а як декоративний мотив, на якому будувались композиції з чотирьох, двох і одного "орликів". Мотиви в крелевських рушниках чергувались із горизонтальними широкими та вузькими смугами, що символізували землю. По довжині рушник з двох сторін облямовувала річка з бережками, а закінчувався стилізованими китицями або торочками з "кущиками".

Крім крелевського, значне місце на Сумщині займало й світлотіньове ткацтво, розповсюджене по всій області. Як народний промисел воно процвітало в с. Хоружівка нині Недригайлівського району. Цікаво те, що ткали в Хоружівці чоловіки, а жінки їм готували пряжу. Візерунок на виробі виконувався переплетінням "сурових" темних конопляних ниток основи з відбіленими світлими нитками підткання. Орнамент на рушниках, ряднах, скатертинах (настільниках) та налавниках геометричний, мотиви різноманітні: "сосонки", "сливки", "гарілочки", "гранати" тощо. Часто на кінцях виробів вводилася кольорова смужка різної ширини, що робила їх більш виразними, декоративними.

Як і в ткацтві, дуже популярною була вишивка "світлотіньового" ефекту (на небіленій домотканій сорочці білими нитками, тобто "білим по білому"). Такі сорочки вишивалися і на Поліссі, і в центральних районах Сумщини. У кінці XIX- на початку XX ст. в Лебединському, Недригайлівському, Охтирському, Тростянецькому і деяких районах Полісся особливої популярності набули святкові рушники, що виконувалися голкою, інколи гачком - тамбурним швом. Вишивалися вони червоною заповоччю на білому домотканому полотні, інколи навпаки - білою заповоччю на кумачевій тканині.

На території нашого краю здавна займалися гончарством. Цьому сприяли великі запаси різноманітних сортів глин, придатних для виробництва гончарних виробів. У селах Роменського, Лебединського, Ямпільського, Путивльського районів і зараз працюють майстри, які виготовляють глиняний посуд: горщики, миски, глечики, пасочниці, макітри, кухлі тощо.

Раніше побутовий посуд активно вироблявся у Сумах та Сумському районі (села Стецьківка та Горни), у селі Боромля Тростянецького району, у Межиріччі Лебединського, у Глинську Роменського, у Шатрищах Ямпільського, у Старих Гончарах Путивльського районів, також у селищі Краснопілля, містах Глухів і Охтирка.

Більшість із цих промислів мали місцеве значення, за винятком Глинська та Межиріччя, продукція яких славилась на всіх великих ярмарках. Глибокі традиції сприяли тому, що 20 вересня 1900 року згідно з рішенням Роменського земства в Глинську відкрито зразкову керамічну школу.

Назва села Бондарі Конотопського району говорить про те, що наші земляки займалися виготовленням посуду, без якого не обходились у кожному господарстві.

Ми зупинилися лише на декількох видах ремесел. Продовжуючи дослідження, можна знайти багато цікавого матеріалу про інші види ремесел, адже це те, що є невід'ємною частиною історії нашого краю.

Керівник: Чернушенко В. М.